

Pèl & Ploma

Barcelona—Agost 1901—Un número 1 Pta.
Ayuntamiento de Madrid

Sumari

TEXT

- L'ART A BERLÍN, per *Dr. Hans Bethge*.
 CANSÓ TRISTA, per *Apeles Mestres*.
 LA CANCIÓN DE SAN RAMÓN
 EN LABIOS DE UNA RUSA } per *J. Maragall*, tra-
 LA VACA CIEGA } duides per *E. Mar-*
 LA MUJER HERMOSA } *quina*.
 ENERO DECRECE }
 ESTUDIS LITERARIS, per *Carles Capdevila*.
 DIVENDRES SANT }
 A UNES MANS BLANQUES } per *J. Pahissa Jo*.
 LLETRES ESTRANJERES, per *Diego Ruiç*.
 MÚSICA DE BACH }
 A L'ADRIANA } per *Eugeni Ors*.
 A MADONA BLANCA MARÍA }
 EL PALAU ENCISAT } Traduccions per *Cebrià de*
 EL JARDÍ DE MON PARE } *Montoliu*.
 TEMPS }
 DEL COSTER, per *Joan Roselló*.
 L' EXPOSICIÓ PAN-AMERICANA, per *Shenandoa*.
 HANS BETHGE.
 ROBERT DOMINGO.
 DECREIXENÇA DE LA CULTURA FRANCESA? per *J. Casas*
Carbó

GRAVATS

- DR. HANS BETHGE
 ESTUDI
 DIBUIX
 LLUNA DE MEL
 MELANGÍA
 ESTIUEJADORS AM 40 PER 100 DE CAMBI } per *R. Casas*.
 MARE, TÍA Ó ACOMPANYANTA }
 ACTUALITAT DE CADA ESTIU }
 RECORT DE LA EXPOSICIÓ DE PARÍS }
 ESTUDI D'ESTIU }
 MAQUIGNONS }
 FOX HUNTING }
 LLEGIDOR }
 SORTINT DEL PESATGE } per *Robert Domingo*.
 PICADURA PENINSULAR }
 PROTAGONISTE }
 CABALLERÍA Á PEU }
 THE GENTLEMEN FARMER }
 FINAL DE CAPÍTOL }
 MONUMENT ERIGIT Á LA MEMORIA DE JHON RUSKIN.
 LA TORRE ELÉCTRICA }
 LES ARTS } *Ilustracions documentaries*.
 LA MÚSICA HERÓICA }
 LA FONT DA NATURA }

Pèl & Ploma

PERIÓDIC MENSUAL AM DIBUIXOS

96, PASSEIG DE GRACIA, INTERIOR, BARCELONA

SUSCRIPCIÓ ANYAL:

Barcelona . . . . 10 pessetes.

Espanya . . . . 12 pessetes.

Unió postal . . . 12 francs.

Se publicarà una vegada cada mes, un número que contindrà al menys 32 planes de text i gravats.

Repartirà gratuïtament aquest any a tots els suscriptors, sis fac-símils tirats en colors, per la casa J. Thomas, de Barcelona.

Ademés del nou cartell anunciador del any 1901-1902, se regalarà a cada suscriptor UN DIBUIX

ORIGINAL d'en Ramón Casas, quin valor intrínsec supera al preu de subscripció.

Els suscriptors a **Pèl & Ploma**, tenen dret a una reducció de 50 % al preu de subscripció de la publicació *Affiches imaginaires*, executada per la casa J. Thomas.

PUNTS DE VENDA & SUSCRIPCIÓ:

L'AVENÇ, 20, Ronda Universitat.

VERDAGUER, Rambla del Centro.

DURÁN Y BORI, Carrer de Fernando.

A. LÓPEZ (Llibrería Espanyola), Rambla del Centro.

PIAGET, Rambla del Centro, 23.

CORNE, Rambla del Centro.

FAYANS CATALÁ, Carrer de les Corts, 289.

KIOSKO MODERNO, Plá de la Boquería.

(Escrit expressament pera Pèl & Ploma)

VOL. III

AGOST 1901

NÚM. 79

«DR. HANS BETHGE»

RETRATO, PER R. CASAS

ARA hi han á Berlín, dugues grans exposicions de quadros. De l'una'n diuen com tots els anys *Grosse Allgemaine Austellung*. (Gran exposició general).—L'altra, es diu, com cada any, *Secession*. De la *Grossen Allgemainen*, més ens estimém no parlarne. Lo qu'es am l'Art, no té pas gaire que veurei. Significa á Berlín casi'l mateix que'l *Salon* á París. Es el mercat dels insignificants i de la gent sobrera. Allí's pot veurer com ven á bon preu, el que s'anomena *Art oficial*, aquell art ben vist á la Cort i protegit desde les altures; aquell art qu'entussiasma als bons burgesos, aquell art finalment, que significa Infecunditat, Regressió, i mires esquifides.

Aquesta exposició está soplujada en un gran palau de cristall, en el que sales i més sales están en enfilada. L'art fá aquí, l'efecte de lo interminable, per lo que's refereix á la massa. Els milers de quadros penjats de costat á costat, sempre nous, sempre uns altres, fan que l'espectador titubeiji.—Aquesta Exposició no té compassió de ningú i un s'hi ofega sota la multitud. Perxó, no s'hi va pas per mor dels quadros! S'hi entra pera veurer vestits lluits i ensenyarne uns quants de costosos. En la *Grosse Allgemaine*, s'hi troben les més hermoses i preuades cortesanes. Allí's reuneix més qu'enlloc, la bona societat femenina... duptosa.

Devant del palau de Cristall, hi há un hermos parc, en el que cada día tenen lloc concerts executats per les millors orquestes de Berlín. En realitat, no més se va á la Gran exposició per aquets concerts i per veurer dones maques. Els quadros, no més se veuen passant i més ben dit, gens ni mica.

Més ens estimém anar á la *Secession!* Está instalada al defora en una bonica caseta en un parc de Charlottenburg. Allí, tot l'exterior es de la més gran senzillesa i del millor bon gust. Les sales no son grans i totes sense escepció, tenen llum zenital. No hi han pas més de un parell de centenars de quadros penjats, pero am prou feines se'n trobarie un que's pogués declarar dolent. Jo mateix no hé pas vist mai

una exposició millor que aquesta.—L'exposició de la *Secession*, ja era excel·lent els anys passats, més lo que s'hi veu enguany, no té pas comparansa. Encara menos había vist d'un plegat tants quadros bons, reunits.

Ràpidament, ne faré la descripció. Del alemany *Leibl*, mort fá poc, hi ha aquí tota una col·lecció de quadros, qu'obren sobre l'esprit, com una revelació. Conté una gran quantitat de creacions del inolvidable artiste, que excepció feta de Rússia, es casi desconegut á l'extranger. Aquí's fortifica la convicció de que l'importancia colossal d'en *Leibl* pera l'art alemany, encara no s'ha apreciat com se mereix. Era en *Leibl* un artiste de valer universal i si es risible que generalment no més se'l veijés citat com á pintor de pagesos i gent rústica, no es menos estrany que s'haiji deixat passar á *Lenbach* per més important qu'ell. Els quadros de *Lenbach* al costat d'en *Leibl*, resulten héroes de teatre, comparats am grans personatjes d'aristocrática naixensa. Es ni més ni menos qu'una gran desgracia, que no hi haiji cap retrato dels grans homens del sigle XIX, pintats per en *Leibl*; ell que tant carácter sabie imprimir á cada personatge que pintaba, sense deixarlos ni incomplerts ni tractarlos superficialment! En tots ells, llúu la més complerta naturalitat, el gust més escullit i la més profunda psicología. Fore curiós posar al costat del retrato de la comtesa de *Freuberg*, pintat per en *Leibl*, un retrato fet per en *Manet*. Es molt verossímil qu'en aquet veinat el quadro del francés resultés un xic void. Se conta que en *Leibl* desesperat de no poder acabar el retrato com ell volie, se'n va anar á viatjar, deixant el quadro en l'estat qu'ara's troba.

No podie pas demostrarse millor el geni d'en *Leibl*, que amb aquet quadro i am lo que de ell se conte. Va posar tant gran art en aqueixa obra, que no's compren pas que més volie anyadiri.—En les seves creacions no's repetie mai i si en algune de les seves composicions rústiques s'hi veie un cert aire de familia, era sols exteriorment; el motiu artistic era diferent en cada obra i la solució l'obtenie per medis diferents, sent sorprendent la varietat que donave á les expressions.—En aixó, no pot igualarlo cap altre artiste del seu sigle i al

mateix temps que demostra la seva superioritat, dona la més forta prova del seu geni.

Amb els quadros de'n *Franz Stuck*, n'hi ha per entristirse! Es una verdadera desfeta! Exposava una *Esfinx*, que no es pas res més qu'una dona núa d'inorgánica anatomía, ajeguda de cara á terra. S'hi veu ademés un *Bacus* petit, cavalcant un gat casolá, pintat de pantera; el pintor ha fet tot lo qu'ha pogut, més no ha fet res artistic. Quant un pensa en tot quant aquet home ha pogut...!

Mes després vé *Böcklin*. Aquí hi ha el seu incomparable *Día d'Istiu*, ja conegut de temps i la seva *Venus Anadiomena*, tant admirable baix el punt de vista artistic.—Entre aquestes dugues obres mestres, está exposat el quadro en el que va trevallar fins á la seva mort: el *Roland furiós*, inacabat. Pictóricament es de lo més interessant que's pugui contemplar, perqué's pot comprendre com pintaba'l gran difunt; pera la expressió de la seva personalitat, es un brillant testimoni del geni que divinament posseie; com lluita sol l'héroee nú contra un quants rústics! com fugen i com ell furiós els tira en l'aire com si fossin joguines! Am tanta observació están pintats, qu'al que sápi-gue entendre quina cosa es l'humor genial, l'ha d'embadalir.

En *Thoma* no está pas gaire ben representat i en anys passats, brillave en millor lloc. *Wilhelm Trübner* té un parell de quadros bons, sobre tot el que representa'l *Judici de París*, en el que les tres deeses ensenyen inundats per la llum del Sol, els seus cossos gloriosos.—Baix un altre aspecte, se presenta en *Max Liebermann* amb un quadro compost de dos cavallers caminant per una vora baixa. Orgulloses siluetes de moviment perfecte i vibrants de vida, destacantse contra un cel ennuvolat i l'incansable mar.—Uns nois banyantse, d'en *Landenberger*, están molt bé. *Fritz von Uhde* presenta un grupo format per les seves filles, molt nou, fresc i bonic de color; l'escena passa sota un rafal ombrívol.—En *Leistikow*, está representat per un brillant paisatge decoratiu il·luminat per la lluna, titulat, *Vil·la en la verda boscuria*.

L'esculptura, está representada per obres excelents. Aquí també's pot fer un desco-

briment; es el del berlinés *August Gaul*. Hi té una gran lleona de bronze en actitud de caminar i un parell d'ovelles en repós, que en el seu genre, son úniques i forsa genials. Amb aquestes obres, en *Gaul* se posa de cop i volta, en la primera fila dels moderns escultors. Es un d'aquells dels que's pot dir que'l pervindre es seu.—En *Klimsch* té ademés del seu elegant grupo *El bes*, dos bronzes més petits; entre ells, un *David* molt estimable.—També es digne d'alabansa, una estàtua del escultor *Volkman*, que viu á Roma.

* *

Are quatre paraules sobre'ls artistes estrangers:

Lo més brillant de tot lo presentat, es sens dupte un conjunt d'obres antigues dels impressionistes francesos. Un retrato de mida natural, d'una senyora amb un vestit blanc molt cenyit per una faixa negra i aguantant una ombrel·la oberta, plantant en un paisatge de bosc, es potser el millor quadro qu'ha pintat el personal *Renoir*. Com se transllueix la carnació sota la blanca roba! am quina bona má está pintat tot el vestit! com casan harmónicament el blau, el gris-vert i'l negre del quadro! es senzillament portentós. Se necessita un gran artiste, pera fer oblidar tot lo que té de lleix un trajo femení de l'any sexanta.—Tot just un xic menos admirable, es el retrato d'una senyora, pintat per en *Claude Monet* l'any 1866. Destacantse sobre un fondo gris fosc, la figura d'elegant aspecte, planta girada cap al fons i mirant cap al espectador per sobre l'espatlla dreta; el vestit de cúa es ratllat de negre i vert fosc, els guants grocs. En *Monet* encara hi té un estudi de port excellent que tot lo més troba digne parella en un gran paisatge d'en *Pissarro* que representa sencilla é íntimament un petit llogaret. Lo que's á Berlin, no s'habíen vist mai tant bons quadros dels impressionistes francesos. Hi han ademés, dugues grans obres del vell holandés *Jozeff Israels*: una velleta com encantada en el seu barco de riu i una obra d'aire lliure, *Per els camps i'ls camins*.—Del noruec *Erik Werenskjold* hi ha un retrato d'en Björnsen, altament concebut; el poeta seu devant d'un paisatge sep-

tentrional, plé de majestat.—D'en *Segantini* hi han algunes obres importants: *les dugues mares* i una *noia al sol*, obra infinitament fresca de concepció. Finalment, s'hi veuen també obres interessants den *Zorn*, *Dumont*, *Forain*, *Toulouse-Lautrec*, *Emile Claus*, *Jan Veth*, i *Besnard*.

L'Exposició d'enguany, es la més digna de ser vista i la més nodrida de totes les que fins ara s'han d'agrahir á la *Secession*.

DR. HANS BETHGE

CANSÓ TRISTA

I

Era un pobre teixidor
que teixía, que teixía!
era un pobre teixidor
que teixía nit y día.
Teixía un somni d'amor
qu'era un cel de poesía,
per trama pena y dolor,
per urdit goig y alegría;
el seu cor per obrador,
per teler la fantasía...
Era un pobre teixidor
que teixía! que teixía!

II

Mes l'amor es un traydor
tot engany y picardia,
pren el vol á lo millor
y s'allunya ab el nou día.
Y are el pobre teixidor
ja no canta com solía,
gira els ulls en la foscor
y li sembla que somía;
y ay, morintse de tristor
troba dolsa l'agonía...
Era un pobre teixidor
que's moría! que's moría!

APELES MESTRES

(D'un drama lirich inédit)

Poesíes den Joan Maragall

(Traduides al castellà per E. Marquina)

JA fá moltes semanas, casi mesos, que'n Marquina llegí les traduccions que se-gueixen i que'n Maragall l'hi escrigué l'hermosa carta que publicué com á prova *evident* de que mes lliga l'art am llassos d'amor, que no pas les altres cabories que fan mourer als homens, poden deslligarlos. — Desde'ls dies als que fem referencia, han passat moltes coses, mes no deu pas haber sigut en els camps serens de la poesia pura, ja que'ls dos amics se queden tant poetes com avans. — Nosaltres, sencills espectadors d'aquella escena, ne tenim de donar testimoniage i treuren l'hermosa llissó de vida que d'ella's despregué.

Estimat Marquina:

Les vostres traduccions castel·lanes d'algunes poesies meves, que vos meteix me recitareu aquella tarde, m'entraren al moll dels ossos. Era ben bé la meua poesia; més sentida per mi com si fos d'altri— ¡delicia fonda i misteriosa!— I ¿qué us dirè? en el nou verb, trobi mes obres tant belles...! Ademés, que un poeta com vos hagués tingut la humilitat d'esmersars: en anunciar á gent d'altre llenguatje quelcóm de la expressió meua, me sembla un acte de gracia corprenedora. Vostre cor s'en ha embellit, i el meu vos en resta més proper encara de lo que ja era. I heus aquí que la gloria i l'amor s'han fet en vos i en mi escriex mutual per obra vostra. Mes vostre soc qu'avans

Maragall

10 Juny 1901

LA CANCIÓN DE SAN RAMÓN

EN LABIOS DE UNA RUSA

«La Virgen María—un rosál plantaba». La inmóvil doncella—cantaba encantada, los ojos atónitos—de la propia hazaña, en labios eslavos—la miel catalana.

«Del santo rosál—nacía una rama». Cantaba canciones—de mi madre anciana que cuando era niño—ya me las cantaban y ahora que soy hombre—las canta la Eslava.

«Nació San Ramón—nació en Villafranca». Si sabe qué dice—no sabe á qué alcanza y canta indecisa—la canción extraña quemada del fuego—que prende en las almas.

«Confesor de reyes—de reyes y papas». La canta de cerca—parece lejana, lejana la veo,—siempre más lejana—la veo perderse—por la estepa blanca con su «San Ramón—nació en Villafranca».

«La Virgen María—un rosál plantaba».

LA VACA CIEGA

Topando de cabeza con las rocas, y caminando al agua por instinto, viene la vaca solitaria. Es ciega. Demasiado certera, una pedrada del rabadán le saltó un ojo; el otro se lo esconde una nube: y así es ciega. Á abrevarse vendrá como solía, pero sin aquel aire decidido de entonces; sin amigas; viene sola. Sus hermanas por cuencas y vertientes, por los prados y orilla de los ríos hacen sonar la esquila, mientras pacen de la yerba al azar... Ella caería. Da con el belfo en el pilón gastado y recula espantada; pero vuelve y baja la cabeza y bebe, á sorbos.— Bebe, con poca sed.— Luego, levanta al cielo, enorme, la testuz armada con un gran gesto trágico; moviendo las dos pupilas muertas parpadea, y se aleja por fin, calmosa, huérfana de luz, en medio de aquel sol que abrasa, vacilando al andar y sacudiendo con languidez la macilenta cola...

LA MUJER HERMOSA

La presencia de la Mujer hermosa, te hace humilde y leal contemplativo. En la presencia de la Mujer hermosa hay como un reposar definitivo.

HEMEROTECA
MUNICIPAL
MADRID

ESTUDI PER R. CASAS

La partida de la Mujer hermosa
te deja hermosamente iluminado.
En la partida de la Mujer hermosa
hay un rastro de luz que se ha apagado.

El recuerdo de la Mujer hermosa
te deja triste y fácil á soñar.
En el recuerdo de la Mujer hermosa
hay un intenso y suave meditar.

El olvido de la Mujer hermosa
es muerte, despertar, resurrección.
En el olvido de la Mujer hermosa
hay una perennal renovación.

ENERO DECRECE

Como una primavera en el invierno
así hoy el cielo, así la luz y el aire
abre de par en par puerta y ventanas
y nos llena el hogar de claridades.

Gloria á la vista el cielo, al pecho el aire
son ahora.—Parece, á cada instante,
que han de reverdecir las ramas secas,
que han de hervir golondrinas en el cielo
y que se ha de aromar toda la tierra.
¿No sientes frenesí, mujer? Responde:
¿no hay primavera en tus entrañas?

Sal, lijera, á la calle: si te encuentro
en plena boca he de estamparte un beso,
en presencia de todos, sin vergüenza
de besar, en tal día, y que me besen.

En pleno invierno estamos: heló ayer,
y mañana habrá nieves en la sierra.
La primavera está lejana, duerme
arrebujada en el montón del tiempo;
pero un día como hoy nos la promete.

Si prometida tú me fueras, niña,
ya no existiera para mí el invierno
ahora, después, ni nunca, porque tienes
en el mirar la primavera eterna.

Estudis literaris

EVOCACIÓ. — Sobre la macisa taula trevallada, un diminut pomet plé d'un vert licor inquietant, mira atrevidament l'arcáica magestat de l'oblidada cambra.— La vivesa del intrús, es una provocació; i per la discreta soletat sura l'extrany mirar de coses de sobte despertades del tranquil dormir d'un sigle. — La severa figura del venerable rei de barba blanca, del vell tapís, resta amb els braços proféticament estesos, am gesto d'interrompre les augustes esposalles de casta damisel-la am llampeguejant cavaller de blanca ploma, com veient en el licor extranyament vert un misatjer de males noves.— El borrós retrato del noble guerrer de molta bondat i poca fama, obre'ls bondadosos ulls, extranyat de la visita; i la pesanta armadura, arrecerada en la penombra d'un recó, sembla fer esforços inaudits pera sortir del rígit montant i esclafar entre sos guants d'acer l'insolent pomet d'anima verda. El bon amic raig de sol de cada dia, entra oblicuament per l'alt finestral, allargant grotescament sobre l'intacta cati-

fa de pols, de la macisa taula, la sombra del rebassut intrús; i l'ingénua placidés ronda curiosament al entorn dels extranys reflexos verts.— Inesperadament se parteix la venerable figura del rei del tapís i apareix l'aristocrática palidés d'una dama de vestit vert i fastuosa escarcella d'or i pedrería. — La dolça placidés s'inmovilisa i calla. — La dama avança reposadament cap á la taula. Dirigeix una mirada fugitiva al licor vert com una dissimulada reverencia i doblega'l cos sobre la taula. — Pren un llibre groguénc, d'herméticos carácters, que jeie obert boca terrosa com fent una anticipada penitencia, i llegeix ávidament. — La superba escarcella, oscil-la sinistrament com portant el compás d'una agonía. — La dama's redreça. Agafa en ses enjoiades mans el pomet, l'alça al dret dels ulls i'l mira atentament. La cara se-li omple de trágica verdor i un tresbalçador somriure li obre'ls llabis primis i extensos. — Cuñadosament guarda'l pomet en l'escarcella. Se passa les mans pels agitats polsos, deturant la

rebeldia d'uns bucles. El coll se li contrau convulsament com esclafant un sospir de molt temps é intensament redueix la nina com volguent mirar á l'altre banda de l'espesa paret del venerable rei de barba blanca.

* *

La cambra tota, escolta recullida á l'indret dels passos de la dama. Ni el dolç bategar dels recorts se sent en la atenta cambra. — Perdudament atravessa l'opaca paret el suau remor d'un discreteig amorós. Després el clar i delicat sonar del cristall de copes fines, es barreja confosament am l'apagada fressa de folgats velluts que's mouen agitats. Segueix un curt silenci i s'endevina en la vehina cambra la batalla de dugues mirades rabiosament enceses. — Al dringar desigual d'uns asperons que caminen estúpídament pesants per la tovó de una catifa, segueix l'esclafit d'una rialla terriblement triomfant. — Una rasposa veu, ab fatigosos esforços, á glops pronuncia un nom de dona seguit d'una espantosa maledicció. I l'opac soroll d'un cos que cau atravessa les atónites parets. — Violentment s'obre la secreta porta, i amb els ulls plens de terror, entra la dama. — L'esfereída placidés recula atropelladament amparant-se devall del guant d'acer en la penombra. — Tot s'agita intensament: el noble cavaller de molta bondat i poca fama, sembla abocarse del marc per mirar darrera la mitj-oberta porta; i en la fosca concavitat del cap de l'armadura hi reviu l'ullada dels combats. — Arrán de terra una ma de color de cera i ungles negres, s'arrapa desesperadament á la fulla de la porta, fent trontollar, amb un convuls tremolar agónic la mitja figura del rei del tapís. — El pit de la dama s'aixeca amplement, com inflada ona i esclata en un trágic gemec, prólec á l'obra del remordiment. — Desde'l fons de l'aterrada cambra, l'augusta llegió dels nobles recorts mira rodolar dugues grosses llágrimes silencioses, per la palidés convulsa de la dama de l'escarcella d'or i pedrería.

AIGUA-FORT. — Es una cambra d'or vell i vert d'oliva tímídament assaltada per la llum moridora d'una tarda. L'estor sever, de dibuix cabalístic i tintes esblaima-

des, s'empapa de subtils fletxes d'or. — Allá al fons, al costat dels dos ulls d'un mastí inmóvil hi reposen dugues mans blanques. No porten joies aquestes mans matès. Tant sols les volten lleument, reguers d'essencia de turquesa fins á mitj dit; an allís perden, i'l blanc impera, fins qu'al pinácul deù sospirs de rubí s'hi senyorejan. — Restan un moment inquietas. — Ara pausadament prenen un llibre de pell negrosa i cantell, daurat. — L'obren respectuosament. — La dreta gira els fulls de cantell d'or fent-los cruxir com fulles seques. — S'aplaca sobre la plana confidenta; hi reposa un moment, i com seguín el camí ideal d'un somni, rellisca silenciosa en la penombra, fins posarse damunt del aspre pèl del mastí impávit. — S'entreté en la tebió de la pell del ossós guarda, i torna á emprendre, pausada i silenciosa, el camí del llibre de cantell daurat i pell negrosa, llibre que incita al sacrifici. — Gira full i altre full i'ls filets d'or al ajeures en la sombra, recordan el pas melancólic d'un crepúscol. — Calladament es tanca'l llibre: l'esquerra queda presonera entre les blanques planes; la dreta, muda, reprén el viatge vers l'esquena del guardiá i tremolosament voluptuosa s'enreda en la tebió del aspre pèl del mastí inmóvil. — Un intens sospirar, atravesa l'obscur repós com eco llunyá d'una gran lluita. — Aquí la antiga quietut resa una antiga melodia i'ls ulls del vell mastí brillen com flames.

CARLES CAPDEVILA

DIVENDRES SANT

El temple de ma vida es endolat
 qu'arriba'l Sant Divendres Dolorós:
 sento cantari am tó salmodiós
 un cántic funeral, i veig tancat
 per ma invisible, l'vell missal sagrat,
 guiador del ritual misteriós
 de l'existencia; ls finestrals s'han clos;
 la nit corona'ls arcs de fosquetat.
 Sols al fons d'un altar llúu moribonda
 la flama de la llántia del amor,
 cuán, una Dama de negror profunda
 entra, i s'apaga la final claror.
 El buid, la por i'l fret omplen la nau,
 i la Mort regna en la sinistre pau.

J. PAHISSA JO

«MAQUIGNONS», GOUACHE
PER ROBERT DOMINGO

«FOX HUNTING»

PER ROBERT DOMINGO

Lletres estrangeres

EN HONOR DE PFAU. — Els admiradors del *Beranger de la Suabia*, tracten d'erigir un monument á Heilbronn á la memoria del gran cantor de la llibertat alemanya. — Va morir á Stuttgart fa uns set anys; era fill d'un jardiner bastant adinerat i va passar á París, gran part de la seva joventut, — segons el pare, — am l'objecte d'estudiar cuidadosament els avenços de la floricultura, mes en realitat, entregat al moviment filosófic i literari de la primera meitat del segle XIX. — França, l'hi doná l'inspiració de les seves rimeres obres i en aquella terra's fe-

cundá pera sempre, el seu talent. En Lluís Pfau, fou avans que res, un patriota, pero d'aquells que desitjen una pátria próspera, i gran; una Alemanya lliure. Era optimiste i optimiste malgrat l'atmósfera en la que s'asfixiava. Essent un gran cor, fou confiat fins al últim moment.

Al tornar de París, va recorre les universitats alemanyes i va anar de primer, á Tübingen i després á Heidelberg, aon brillaven Hettner, l'helenista, Moleschott el fisiólec i Feüerbach el lliurepensador valent. Allí's trová en un ambient igual al de França i Heidel-

berg se semblava á les hores, al c rcol de des-terrats alemanys de Paris; el jove poeta tornà a somniar en una p tria lliure i una. D'aquells dies daten moltes de las seves composicions.

Per aquells temps, s'enamor  i els seus versos a l'estimada, sentimentals, i romàntics, en res desdiuen d'aquelles vigoroses notes de les seves cançons a la llibertat i a la p tria. Els nervis d'acer del revolucionari, també vibraven sota la mirada tendra i plena de promeses, de *fraulein* Widmann; era aquesta, la filla d'un fabricant de paper i tant s'enamor  den Pfau que va resistir els duríssims c stics que l'hi impos  un pare que l'estimava amb excés; am verdader excés. Fou desterrada de la casa pairal i tancada en un col·legi se l'obliga a seguir els estudis d'intitutriu. Mentrestant, no va desmentirse el temperament optimiste del poeta; veig  sofrir a la seva estimada i's mantingué confiat en el pervindre! El fabricant de paper no podia suportarlo per revolucionari, pero la seva filla l'adorava precisament per aquet motiu. Abdos tenien la seguritat del triomf: Alemanya fore al fi, una i lliure i'l poeta s'uniria pera sempre am la pobra institutriu. — Mes els obst cles eren grans i mentres un vell maniàtic els prohibie l'amor, el govern prussià desterrava al poeta per el gran delictes d'estimarse la p tria.

En el pit den Pfau, se confonien els dos amors i abdos tirans: la pobre reclusa i Alemanya; el vell Widmann i el govern prussià. Avans de

«LLEGIDOR»

PER R. DOMINGO

«SORTINT DEL PESATGE»

PER R. ROBERT

fugir cap a Suissa, va despedirse de la seva estimada i fou per sempre; el vell Widmann veient en mal estat els seus interessos, va emprendre un llarc viatge a California, emportantse la seva filla qu'all  va morir. — El nostre poeta sapigu  la fatal perduda essent a Suissa i plor  la desgracia en versos que passen per els mes roblerts de sentiment del Parn s alemany. — Am la desfeta dels seus optimismes, el poeta esdevingué trist i com també habie perdut al seu pare feie poc, girant els ulls cap a si mateix va veurers tal com era un *fugitiu sense llar ni p tria*.

Els *sonets alemanys* que son la seva obra d'aquell temps, tenen la vaga tristesa del desenganyat.

Nascut pera lluitar, prompte's reaccion  i torn  a veurer el món mes hermós i'l pervindre de la p tria mes gran i felis; sentie arribar els temps de llibertat: tot un món lluny , desconegut, verge, am nous horizons terres noves i atm sfera frescal; i torn  de cop al optimisme, qu'era'l seu temperament.

Les lluites polítiques no'l destorbaren en el fecond maneix de la ploma; escrigué noveles pera la *Gazeta de Francfort* i una obra d'Est tica, molt notable.

Pero mes que res, fou el poeta de la llibertat i de l'unió alemanya i'ls seus admiradors recordaran quant siguin a Heilbronn, avans que tot, al patriota; al *Beranger de la Suabia*.

«PICADURA PENINSULAR»

PER R. DOMINGO

«PROTAGONISTE»

PER R. DOMINGO

MÀXIM GORJKI. — Es una fresca celebritat del poble rus. Màxim Gorjki ixqué d'un bressol humilíssim i s'ha arrossegat

fins fá poc vivint una existencia verdadera-ment miserable. Té are, trenta un anys, habent nascut el 14 de Mars de 1868. El seu pare,

qu'ere un pobre ebaniste de Nijni-Novgorod, no pogué donarli cap mena d'instrucció i morí al cumplir, en Gorjki, nou anys.

El pobre noi entrá, á les hores, com frega plats en la cuina d'un vapor; arrossegá després la miserable vida del aprenent, de primer en una confitería i després á casa d'un fuster. Fou també jornaler i mosso d'estació!

Màxim Gorjki, es una hermosa personalitat pera un psicólec; s'ha de buscar el germe de totes les seves obres en aquells dies en els que famo-

«CABALLERÍA Á PEU»

PER ROBERT DOMINGO

«THE GENTLEMEN FARMER»,
GOUACHE PER R. DOMINGO

DIBUIX, PER R. CASAS

lenc, trist... i també ambiciós, ambiciós de gloria i celebritat, se veie condemnat al treball mecànic, per uns quants kopecks de més ó de menos. Es el poeta del proletariat; un poeta rencorós, terrible, i's compren molt bé.

Navegant en el vapor, el seu superior gerárquic,—sempre ha tingnt algú que'l manés!—va infundirli el gust pera la lectura i amb ell, la confiança en el seu talent. Desd'aquell temps se va jurar que fore literat: avui té trenta un anys i es una celebritat. Ha complert la paraula empenyada amb ell mateix, la més ferma; la més solemne.—Es el *moment diví* del home superior, que trovareu llegint les biografies de tots els grans talents: aquell en que's clou el pacte am sí mateix, aquell en el que's veu clarament l'espléndida llum que més tard enegarà amb el seu esclat.

Ja es célebre! sí; ¡pero á quin preu! Es en Gorjki avans que res, un poeta, sempre ho ha sigut, fins en els dies en els que trevallave de fuster! Volíe ser escoltat, volíe ser célebre, mes un dilema de bronze l'hi imposave l'obligació de morir ó serrar fusta.

Ha sofert massa pera ser dolç. No es un poeta de saló, *pero es poeta*. Feréix les orelles delicades, *pero es poeta*. Malecéix, *pero es poeta*. Treu els seus héroes de les capes més baixes de la societat i son molt russos. L'hi agrada, sobre tot, el *color local*. Les seves obres més importants, son: *Wolniza*, *Bossjak*, *Konowalows*, *Makar Tschudra* i la seva última novela, *Mutschik*.

DIEGO RUIZ

MÚSICA DE BACH

Silenci! — Ja amb unció l'orquestra canta.
— Va á advenir una cosa sacrossanta.—
S'es tornada la terra ressonanta
i s'encenen els aires de claror.

Es un cap-vespre quiet de Primavera:
es un cap-vespre quiet tot vestit d'or.

Riuen en un jardí veus infantines
confont-se, cristallines,
en una joia serena.

La tarde es de tebiors i de caricies plena.
Canten en els ubacs les aigues remoroses.
Vola en les aures suaus la flaira de les roses...
Es el jardí un paradís,
i, obeint á son encís
s'enllaçan els nins i dancen...

Mes en el fons, confosament,
vetllan les fosques veus paternalment,
opacas de saviesa dolorosa...

I vé l'ombra primera; i la foscó
ofega lentament l'or de la tarde.
Les estrelles s'encenen tremolant.
Moren las veus dels nins—en vespral agonía.
S'omple'l silenci inquiet—de remors de misteri.
— Presos d'ancies mortals gemegan els violins.

Ploren les aigues.—Crits—d'angunia del lluny venen
i en un aire de gel passa la Por;
desde el fons las veus fosques la saluden
i abraçant-la la bressan poc á poc, poc á poc.

Mes un presentiment plé de dolcesa
es florit en la pau — Oh! quin conçol
d'enllá, de lo alt, de lo infinit, s'acosta!
S'inflamen els estels d'adoració
I arriba lo inefable.— Es una gran onada.

Es una onada bondadosa
que s'avança, magestuosa,
amplement, amplement, en invasió triomfal;
efusió inmensa i misteriosa
d'una tendror que, generosa,
dú l'espléndit convit d'una visió inmortal.

Visió inmortal! L'Empiri. Els benhaurats entonen
himnes tranquils. Las verges de lliris se coronen.
Fulguren les magestats,
tronos, dominacions i potestats
i querubins i serafins,
i, voltat d'àngels i arcàngels,
obre els braços el Deu Pare,
entre resplandors de gloria,
tot radiant com de victoria,
omniscient, omnipotent,
en tota sa magestat,
en tota sa Eternitat!....

Oh plenitud! oh plenitud! — L'encens
puja am lenta quietut i tot ho esborra.
Queden rastres de gloria pels espais
que's van fonent en voluptat boirosa...

De sobte un raig de sol dispersa les boirines.
Es un Diumenge. — Sonen campanes argentines.
Es un dia seré. — Joia dominical!
I sobre del cel blau, de blavor resplandenta,
l'éter puríssim transparenta
l'imatge d'una augusta Catedral.

A L'ADRIANA

Esculptura vibrant; marbre qu'inflama
una sang opulenta.
Dona de maiestática figura;
beatíssima Déesa.

Vens al ball; vens de negre i descotada;
llúu nívea ta carn núa,
—inmaculada— en linies victorioses,
entras al ball, augusta.

Avanças, i recorre á cada pás
el teu cos una onada,
el recorre tot ell, melodiosa,
i s'aquieta i s'apaga.

Dances sereníament, tot i al compás
de la música boja;
i'l ritme de ta dança escampa entorn
una flairanta joia.

T'asseus al fi, divinalment rendida.
L'amant d'aprop te parla.
Tu semblas en un éxtasi. De sobte
se t'encenan les galtes.

I rius; i en ressonancies de cristall
ta rialla perleja.
I estimes; i.... ¿com déus estimar tú
oh Regina, oh Déesa!

EUGENI ORS

A Madona Blanca María

AMB hábit de prosa color de terra, am rostre groc i penitent, amb imperiós llampegar de févre en els ulls, am gest angulós d'aspre omnipotencia, am veu ferrèament implacable, el Frare auster de la Vida ha pasat per ma conciencia predicant la Santa creuada de l'Acció, les gestes del Cavaller Esforç, portant guerrejant á sos exércits á conquerir i entrar triomfalment en les Jerusaléms de les terres santes. — Ha pasat el frare, i l'aucellada espanyada de mos ensomnis s'es dispersa en vol poruc, deixant orfe de músiques el bosc sagrat ont vos hi tinc bastit el temple de marbre, alta regina de mes amoroses devocióms, superba Madona de cos d'estátua vestit am biçantina opulencia, de noble rostre pàlid i veu suavíssima i llavis menyspreuadors i verda misteriosa mirada d'esphinx, á qui relligiosament ador, á qui prec en oracions de silenci, á qui recullidament ofresc en sacrifici, abusant-se en les flames de l'altar, l'anyell sens mácula de ma interna vida.

Pera parella adoració só nat, no pera'l car-

natje furient de les batalles. — Buid de forces sent'el meu cos i núa de voluntat l'ánima mía. — Sé prou certament que del primer combat vençut he d'eixirne i ferit de ferida mortal. — Mes, oh Madona, sabessiu com l'esguart del frare es imperiós, l'aspror del seu gest omnipotenta!... Oh Madona, Madona, sabessiu com la sua veu es implacable!...

Partiré á la Creuada, alta Madona Blanca María; i quant ne retorni mal ferit vindré á raurer al vostre palau i en ell, en l'instant de la dolça mort, gaudiré de la vostra presencia i ofegaré en els llacs de vostres ulls verdosos ma mirada d'agonitzant i escoltaré la música envellutada del parlar vostre, i vos pendré la má i després de dúrmela devotament als llavis, la conduiré am lentitud fins á mon cor, pera qué els vostres dits d'ivori ont enlluernadorament riuén els diamants i ploren les esmeragdes dels anells, se mullen am l'escarlata de la sang que brollará abundantament de la overta ferida.

EUGENI ORS

«LLUNA DE MEL»

QUADRET, PER R. CASAS

EL PALAU ENCISAT

En la vall mes verda y suau,
de bons àngels habitat
un august, radiant palau,
bell palau, se veia alsat.

Jamai dins la senyoria
del monarca Pensament
Serafi l'ala extendria
sobre tan bell bastiment.

Grocs, ardots, daurats penons
dalt sa eresta tremolaven
(aixó, tot aixó els bells jorns,
temps enrera, contemplaven.)

A cada oreig que es dalia
En jorn tan bell,
lleugera flaire en sortia
dels muradals dels castell.

I per dos clares finestres,
oviraba aquí el viatjant
esperits que als acords destres
d'un llaut van caminant.
Entorn d'un trono, ont sentat,
(¡ Porfirogegne!)
dignament glorificat,
Hom veia'l rei d'aquet regne.

I am perla i rubí lluint
del palau el bell portal
vessava fluint, fluint,
i llambregant sens final,
torrent d'Ecos qual servei
n'era am dolça veu cantar,
i tan sols del llur bon rei
la sabiesa i seny lloar.

Mes gent maligna, endolada,
envahí son soli d'or.
(¡ Ploreu que jamai aubada

Ayuntamiento de Madrid

MADRID
MUNICIPAL
BIBLIOTECA

solajarà'l seu plor!)
 I entorn del casal, sa gloria
 de tan virginal florida
 no es mes que una vella historia
 d'un temps ja mort, que s'oblida.

I ara en la vall el viatjant,
 per dues finestres rojes,
 veu formes giragonsant
 am dança i música boijes.
 Ensems que, com riu furiós,
 porta avall, per sempre mes,
 s'empeny un poble horrorós
 que riu — pro no somriu mes.

(De Edgar Poe)

EL JARDÍ DE MON PARE

En el jardí de mon pare,
 (Fuig ben lluny oh cor meu ben lluny!)
 Ben dolces flors ni han are.
 Que dolces!

Tres filles de rey belles,
 (Fuig ben lluny oh cor meu ben lluny!)

Reposen en mitj d'elles.
 Que dolces!

«Ah!» diu la mes gran,
 (Fuig ben lluny oh cor meu ben lluny!)
 «El dia's va llevant.
 Que dolç!»

«Ah!» diu la segona,
 (Fuig ben lluny oh cor meu ben lluny!)
 «Sento el tambor que sona.
 Que dolç!»

«Ah!» diu la mes nina,
 (Fuig ben lluny oh cor meu ben lluny!)
 «Es l'amor de ma vida.
 Que dolç!»

«Oh! si lluita i guanya
 (Fuig ben lluny oh cor meu ben lluny!)
 »L'amor meu l'acompanya.
 Que dolç!»

«Tan si pert com si guanya
 L'amor meu l'acompanya.»

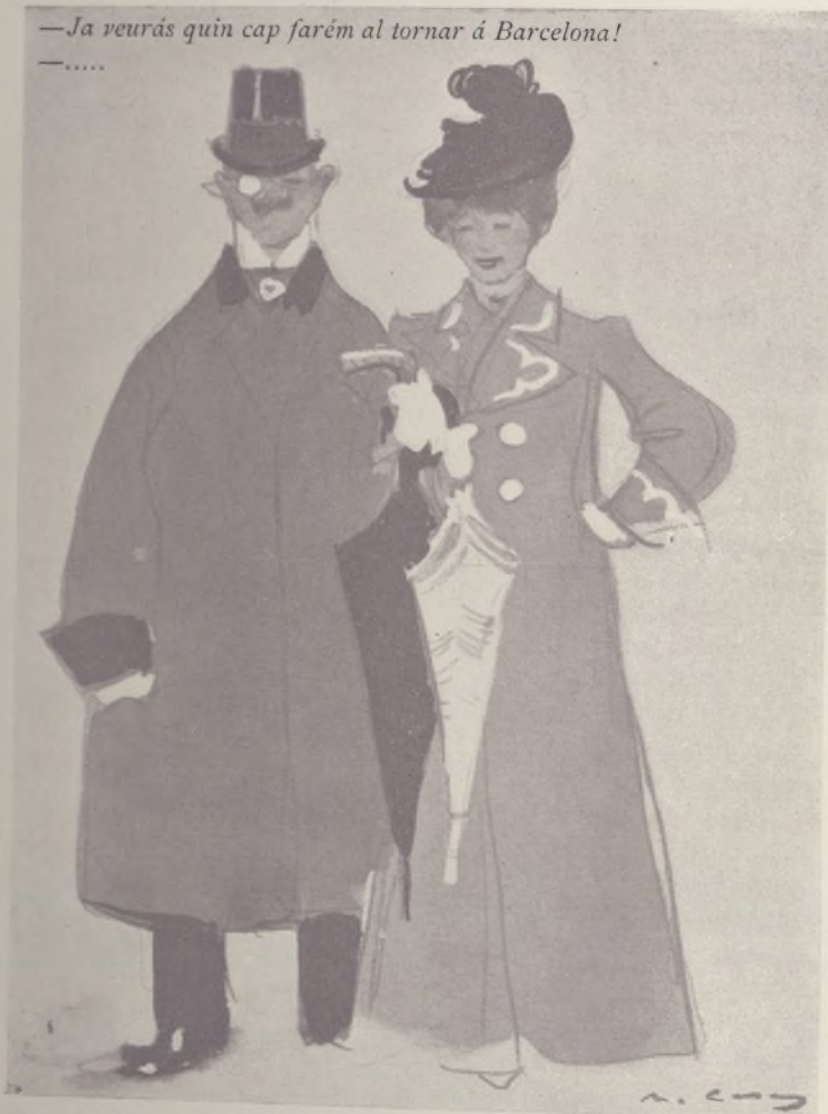
(De Dante-Gabriel-Rosetti.)

TRADUCCIÓ DE CEBRIÀ DE MONTOLIU

«MELANGÍA», (PERTANY AL SR. SAYS)

PER R. CASAS

«ESTIUEJADORS AM 40 PER 100 DE CAMBI»

PER R. CASAS

Del coster

*Demunt lo front de la serra
Bé pots, cor meu, reposar.*

M. COSTA Y LLOBERA.

SI, m'agradaria contemplar sovint desde el cim de les altes montanyes, els plans, els vilatges, les aplanades serres y els llunyans trossos de mar, ençá y enllá, entre boira y calitja, assaciant el pit d'aire pur y els ulls de llum y vibrans colors, però el cansament me sol retre abans d'empendre la pujada y casi

sempre me quet ensopit y peresós á l'ombra mal sana del fons de la vall. Tot lo més, com lo colom de casta grossa qui am volada feixuga y poc airosa s'en munta dalt la teulada del casal de la possessió per esplugarse en el sol, satisfet de veura abaix d'ell el bestia pasturant pel sementer y les gallines volcantse cloquetant dins la corralassa, de tant en quant m'enfil pel coster de més aprop, desitjós d'aixecar l'esperit abatut y arronsat y d'estirar les cames. Avuy mateix, devés mitjant cap-vespre, som prés tot solet y á la ventura pel camí de llevant qu'es el de la costa de la possessió.

Mentres passava per ran del lladoner dels Déumes, aont un temps s'hi feien les partions dels grans, han fuit am gran piuladissa un esbart de gorrions espartats y casi en el mateix instant m'ha investida

l'olor forta y desagradable de la soll d'els porcs magres y dels sestadors de les ovelles que hi ha devall. La soll y els sestadors estaven buits, les guardes eran á pasturar y el lladoner havia remás tot-sol. Tot passant, sens aturarme, el saludava diguent-li: ¡Arbre de l'avior, alt y poderós, redó com un planeta, de rels nuoses qui s'afican per dins la terra retorsent-se com si patissen y fessen esforços per aguantar ta soca dreita, abrinada y llisa que sempre he vista corsecada y menten encara els gruixats simals cubers d'esponerós ramatje, jo te mir am gran respecte, porque per mí simbolises la meva bona mare, tan vella, tan forta y tan

enérgica com tú mateix! —¡Qu'es de vé qu' els vells sonts més forts qu'el jovent del dia!

*

El lladoner dels Déumes m'en ha fet recordar un altre que quant era nin n'hi havia just davant el portal forá amb els simals mitg sechs y torts y la socota tant foradada y buida qu'hi jugada de dins amb altres infants servintnos de caseta: ho tench un poch confós però me pens que una ventada el va tombar.

De lo qu'em recort ben-bé es d'aquell bou q'un diumenge de-cap-vespre hi penjaren del simal més llarch de la part dels porxos. El mateix dia l'havia duit de Castel-d-amós, dins un carro am bandes y portella, el parell del seu Cama-de-parra: na Picarol y na Capellana, dues mules blanques, les més velles de la casa. Em varen contar, no se quí, qu'aquell bou saltant una verdissa s'havia romput una cama, y com ja no seria pus bo per llaurar l'havian de matar antes d'enmalaltir-se. Poches hores després d'haver-lo arribat, el degollaren, aficant-li un guinavet á la nou; pegá un bramul amarch y esgarrifós y va torce el coll. Jo ho mirava d'una finestra dels alts de la casa. De demunt el carro, estirant am cordes, els missatges y el carnicer, el sen Segay, el penjaren an el simal, fermat per una cama de derrera, am so cap per avall y el banyam qui casi il tocava enterra; llevors el sen Segay l'obrí en canal, l'escorxá, li tregué la butza y el budellam, li tellá el cap y en fé corters. D'aquells corters, qui de tot d'una los havian penjats á un llenyam dins el celler, l'endemá en feren panades de farina de blat pels missatges y les posaren demunt canyissos á un recó fosch del mateix celler. En aquell temps la gent casi no'n

menjava de bou y la pobrea el rebutjava més qu'á la carn de cabra vella; per amor d'aixó feren les panades. A-les-hores jo devia tenir quatre ó cinch anys. ¡Vés ara de que m'he recordat!

*

Del lladoner dels Déumes som pres á l'esquerra per un camí del mitg dels sementers poblats de figueres y olivars. S'hi veuen unes quantes casetes de figural amb una enramada de pí davant el portal, el forn y la soll en el costat, voltades d'una escampadissa de canyissos plens de figues aplanades y mitg seques, camises y altre roba blanca estese per demunt

«MARE, TIA Ó ACOMPANYANTA»

PER R. CASAS

les rames dels arbres de més aprop, un grapat d'infants bruts y rossos qui jugan encalsant-se pel mitg del rostoll y un estól d'avirám qui tresca pel camp cercant animallets, grans y herbes. Dins cada tanca les figueraleres descalses, amb un mocadoret pel cap y ben lleugeres de roba, cantan enfilades á les figueres mentres cullen les figues madures que posen dins paners d'esquerda de canya.

*

Passat el torrent pedregós y sech que devalla de les serres y comallars de tramuntana, á la vora mateixa del camí que seguesch, hi ha la caseta del figueral de na Florentina.

Na Florentina, qui va tenir molts d'anys aquest figueral, ja's morta, Deu l'haja perdonada, era la glosadora de la veremada de Son Torrella l'any antes de casar-se na María amb en Pep de Son Maixella, no se si vos ne recordau. Una dona seca, alta, morena, de cara afilada y espressiva, ulls blaus, boca grossa y llavi prim, ja vella, però molt activa, intel·ligent y glosadora de raça; sovint la cercavan per veremades, matances, casaments y batetjos. Endemés tenia la seva historia que tal volta vos contaré qualque dia.

Amb el seu homo venían á ser just cara y creu. Aquest era un jornalier de bossot, petit y travat, vertader exemplar del marit usual entre els treballadors de la pagesia, sempre en segon terme.

Si's veritat que les més altes inteligencies en definitiva manen y governen, no's pot negar la superioritat de la dona en aquest poblet. Aquí dona nom á la familia: si preguntau en els infants d'ont son, vos contestarán sempre, de ca na Tila ó de ca na Tala, donantvos á conèixer el mal nom de la mare, com si no'n tenguessen de pare. Ella disposa y distribueix á son voler dels diners que tots guanyan, compra y ven el porch, arrenda la terra y el figueral y lloga la casa, que son els actes de més importancia; y en casos de necessitat, fins consulta el notari ó el misser, aixó ho fá sempre acompanyada del marit, pel bon pareixer, però fent la llengo y usant sovint, sense cap protesta, aquestes frases ó altres consemblants: «Ell es d'aquesta casta». «Si ell fos un altre». «Ell es massa bó». «Ell no serveix per res». Ella en

tot y per tot du la veu y la representació y pensa pels altres.

¿Hem de cercar entre les dones l'Héroè, el Geni, el Sobrehumá, els grans sastres del porvenir, ó, ben mirat, son no més guiterres d'una ó dues cordes qui sempre repeteixen el mateix só? No'n sé res d'aixó, però vos asseguro que les coses no van del tot malament.

*

Per entre vinyes esgrogahides y mitg mortes som entrat pel portell de les Barreres dins l'oliviar de la costa y seguint l'empinat camí de la dreta, fent revols y qualque aturada, pensava: s'hi arribás á la cresta, fa tant de temps que no hi he estat, veuria el mar, Ciutat, le Seu, Randa, Bon-any, y tot el pla, am les montanyes de Felanig y les costes de Capdepere y tantes viles y llogarets y molins y torrens y camins y camps y vinyets... però no, estich massa cansat, ja hi aniré un altre dia, per avuy ja'm bastará arribar en el pi del xibiu.

El sol tapat y el dia fresch, propi del temps, convida á trescar pels camps tous y homids.

Camín una estona més per demunt pedres y terrossos y passada una tenassa tota plena de fenás, am qualque mota de carrig, som arribat en el meu observatori, qu'es un planiol, á uns docents metres del fons de la vall, demunt una timba de roquissar, coronada, á modo de cornisa, per un marge en forma de mitja lluna, de color colrat, ben diferent del tó gris dels penyals qu'el sostenen. Casi en el centre de la marjada s'alça un pinotell ramut, de branques llargues y baixes, deixat aposta per xibiu. M'he assagut sobre una roca cuberta de fullaca á devall l'esponerós ramatge d'aquest arbre y escampant la vista per demunt les onades grisques y verdoses d'atapits fullatges d'oliveres y garruvers, he descobert tota la clotada de l'estença vall de llevant á ponent y l'ample rotlada de serres, colls y montanyes.

He alçat el cap y he mirat el cel. Me pareix que no plourá per ara, m'he dit; aixó semblen boires que les corrents de les altures arragusan y no arribarán á assahonar els camps. Son com les idées que trescan pel meu cervell sempre boiroses, migrades y estérils, sens fruitar mai.

Escolt la quietut y sent que la natura des-

cansa. Percep una tranquil·litat apagada y sorda que sols interromp la ramor ballugadissa del lleuger ramatge dels alts y cimerats polls de la torrentera, l'acompassat só de les esquelles de les égos y dels picarols de les ovelles qui pasturan pel mitg de les vinyes, la piuladissa dels gorrions qui rondinetjan cercant redós pera passar la nit, la tonada incerta y desigual de les figueraleres escampades per tota la vall, les flestonies d'uns llauradors qui fan els darrers solchs dins la femada de l'Era, el tetup de qualque garrova, les notes llunyanes d'un fluiol, y, per demunt totes aquestes remors, les fortes y vigoroses alades d'una llarga professó de corps qui venen de robar figues y reims de la planura y s'en van á cercar refugi entre els brescats roquissars de la costa deserta, á la vora del mar somniós y anyoradís. El seu cant ronco y esquerdat, *oc, oc, oc*, qui devalla de l'espai, á compás d'el *ruu, ruu, ruu*, de les potentes áles de l'interminable filera d'animalots negres y fexuchs qui volteitjan sobre el meu cap per esperarse uns els altres, com un vel de dol estés demunt mí, me produeix una impressió d'indefinible tristesa.

Allá baix, en el fons de la vall, els márges y parets creuant-se en totes direccions divideixen les propietats y els sementers, les tanques, femades, cultives y hermassos; y per les altures, els rafals, comes y tossals, les pletes, margades y comallars. Mitg amagades entre els arbres se veuan les blanques casetes dels figarals, ençá y enllá els casals de les possessions, lluhents els referits de fresch y de tons més agradosos els qu'ha colrat el temps, y á un recó de la part de ponent, recolzada an el peu del coster y capficant-se per dins un ombrívol comellar, l'escampat poblet, atapit pel voltants de l'església y allargant-se pels estrems com els tentáculos d'un pop aferrat á una roca.

Els costers de més aprop de la fondalada, baixos y terrosos, están poblats d'olivars y garrover; més amunt, per les empinades serres, començan els pinars, els boscs y les garrigues y en darrer terme se descubreix per dins els colls y comallerades els cims pelats y blavosos de Lofre, el puig Major y el de Massanella.

Els colors de l'hora baixa encapotat y trist son dolsos, suaus, agradosos, d'una varietat

impossible de contar. Per demunt l'estenç drap blaviç dels atapits olivars y dels roquissars de les serres llunyanes predomina el color vert, desde'l més clar de l'herba y dels sembrats, al fosch dels ausinars, dels pins y garrovers; el vert esmeragda, el vert de mar, el vert botella, el vert montanya y el vert esgrogahit de la brostada, delicadament armonisats amb el groch de les fulles marcides, amb el morat del ramatge dels amatlers sense fulles y de les serments de les vinyes espampolades, amb el vermell del fullatge del fruiter fogoneu, amb el rovellós del pámpol sacorrat y ressech de la gargollassa, amb els distins roigs del terror, am l'arám mate de les penyes fronteres, plenes de taques y regalims blavosos y amb altre sens fi de tons calents y homits d'una suavitat agradable y tranquila, per entre els que se destrían més visibles les notes fredes dels camins polsosos y de les cases, parets y argiles esblancaides.

Pel céel corre una ampla nuvolada de plum fús am llargues faixes groguenques y cenroses y clapes de blau pur y fosch; una grisa y apagada claror cernuda per un polcim boirós, esfuma, esmortueix y entona el paisatge, produint-me, com he dit abans, una fonda impressió de poesia íntima, indefinible, serena, vaga y silenciosa. Poesia de colors de tristesa y soledat, de celatjes y llum de tardor.

*

D'aquest mateix turó ahont me trop are, aquell egué de m'infancia, qui, sent soldat de gastadors, betetjaren els carlins á tirs de trabuch y cops de llança, aquell homonás molsut, valent y coix, am so front ruat y cosit de costures roitjes, aquella ánima de nin en cos de gegant, carinyós, hiperbólich y espressiu, un any, el fi de mitja nit del dia de Sant Joan, mentres observava, com ho feia sovint, el céel clar y estrellat, va veure sortir de dins els negres pinars de la Comuna de Bunyola els bous de Sant Martí correguent assedegats, com si tinguessen mosca, cap á les Cadufes de Pórtol, y, darrera els bous, alçarse del mateix lloch, una confusió de torres, castells y altres bubotes, de forma estranya y capritxosa. Pels qui com ell sabían lletgir en aquell llibre grandió, alló anunciava próximes tempestats.

Axecant-se dret, sobre el més alt penyal del turó, fe retronar tota la vall, cridant: ¡Llimarch ó Llimarch, neei, escolteem, á tú to dich! «Si no tens porch, compren aviat, si'n tens dos cerquen altres tants, porque de figa no'n secarás cap ni una, jo t'ho assagur; aquest estiu será molt plover, les senyals qu'he vistes no menten may».

En Llimarch, un jai gatera y mal geni, que sempre flestomava y sovint atupava la dona, el sentí de l'era ahont geya á la fresca y li contestá amb una rialle afalconadora, paraguda á un bél de boch. El mateix día ho va contar dins la taverna: uns ho creian, altres duptavan. ¡Oh dissort! Aquell any fins á la miquelada no va caura cap gota.

El vell profeta perdé bona part del seu gloriós prestigi, més no's doná per vensut. Per mi no va desmereixer gens ni mica. ¡M'havía passetjat tantes vegades dins el bossot seguint les égos que pasturava per pletes y sementers; m'havía contades tantes coses; y, sobre tot, l'estimava tant!

*

Un raig de sol ponent filtrant-se per entre els daurats núvols qu'el voltan, per l'aram brunyit de les penyes del Castell y del turó de l'Ancadena, banya els cims dels puigs Major y de Massanella y clapetja el pla y els costers de radols soleyosos y taques d'ombra blava y negrose.

Aquella mala fi de corps, que quant passavan enterbolian l'espai, s'allunyan depressa cap á tramuntana y sols son ja puntets negres qui poch á poch se fonen dins la boira.

El sol cau del tot, s'acluca aquell ull lluminós y la fosca s'estén per tota la vall...

JOAN ROSSELLÓ

Son Fortesa d'Alaró, Mallorca.

A. Domínguez

MONUMENT ERIGIT Á LA
MEMORIA DE JOHN RUSKIN

TEMPS

Oh tu! Mar insondable quals ones son anys!
Quals aigues de pregon dolor, oceá de temps,
Son amargues de la sal d'humanes llágrimes!
Am ton flux y reflux, tu, napa inmensa,
De la mortalitat el terme abraçes!
Y farta ja de preses
Pero udolant per més
En ses desertes platjes
Vomites tos desfets!
Traidor dins de ta calma,
Terrible en la borrasca,
Qui al teu travers avançarà,
Insondable Oceá?

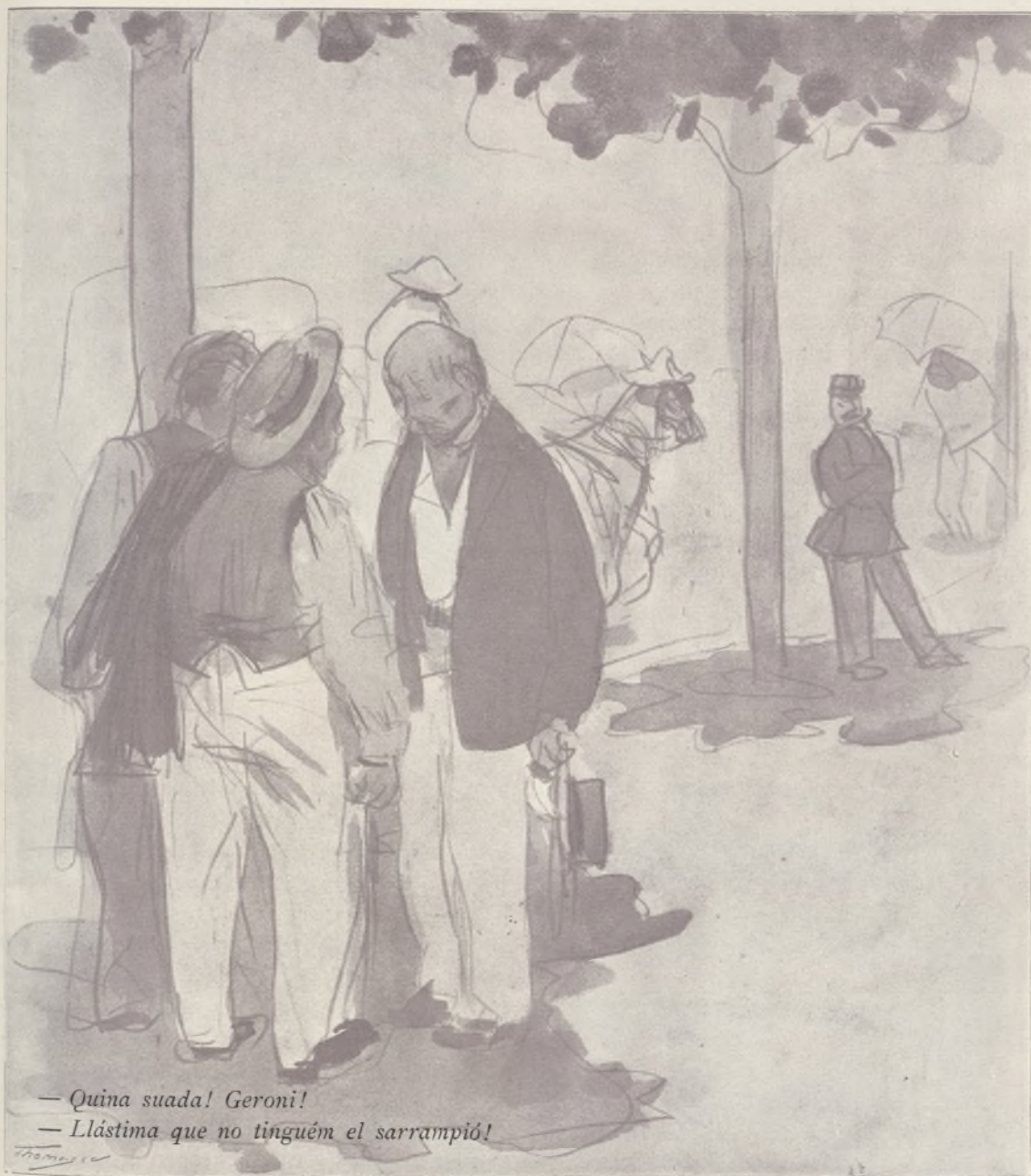
(De Shelley)

* *

Besant á Helena, plegada
amb el bes l'anima'm surt,
y á flor de llavis la guardo—
perque la pobre s'havía
perdut seguint el bes que la guiaba.
Mes ay! Cruel de mi de deturarla!

(De Shelley)

TRADUCCIÓ DE CEBRIÀ DE MONTOLIU

«ACTUALITAT DE CADA
ESTIU», PER R. CASAS

L'Exposició Pan-Americana

(Escrit expressament pera Pèl & Ploma)

NOVA-YORK, JULIOL 1901. — Estimat Senyor: Molt temps he dubtat si vos escriuria no per falta de ganes ni de temps i encara menos per despreci á la nostra amistat que comença á ser antiga; mes d'ençá de certs aconteiximents en els que res tinc que veurer, llegeixo unes cosasses tant groixudes sobre'l nostre compte, que'm quedo pensatiu devant de la perspectiva de no poderos dir res interessant ja qu'un país com el nostre, segons dieu alguns de vosaltres, res pot fer que valgui.

Després dels dubtes, vé la decisió, quant recordo l'unitat dels nostres dos judicis, en casi tot lo que'ns miravem per assí, en aquella famosa *World's fair* que regirarem fins als úl-

tims recons. I recordo també que si aquí ereu catalá, l'any passat foreu molt americá á... Paris i potser ara sou francés á Barcelona, amb aixó, me decideixo á fer de catalá d'América, aixís com vosaltres veniu á ser una mena d'americans d'Espanya, segons vareig creurer durant la petita excursió que'm fereu fer per Catalunya.— Finalment, convé que feu correr entre'ls vostres compatricis, l'idea dels nostres desitjos de ser un poble intel·ligent, cançats de ser tant *actius, empenedors i trustaires*. Digueulos qu'aquí també fem versos, també pintém, també sabém somniar i no'ns descuidém pas d'estudiar, amb els elements que'ls ricatxos de per aquí'ns faciliten, com pera ferse

perdonar— instruint als demés,— l'haber passat la vida com máquina humana untada d'oli negre.

* * *

De moltes coses voldrie parlarvos, mes ara tinc fresc el recort de l'Exposició *Pan-americana*, qu'es l'excursió obligada de tots ells fills de *Manhatan*. (1) Unes quantes hores per el Niágara, i cap á Buffalo, á passar la vetlla en l'hermós hemicicle de les fonts, del que vos envio una fotografia, aixís com alguns detalls. Per fora, l'Exposició té un aspecte tant artístic, que l'Europeu mes despreciatiu ens donarie raó quant l'hi repetíssim alló que deiem l'any 1894, assegurant que de pintura, esculptura i arquitectura, ja comencém á saberne tant com de fer máquines. Els Saint Gaudens, els Mac-Monnies, els Whistlers, Sargents i tants altres,

(1) Nova-York s'aixeca sobre l'illa d'aquet nom.

«LA TORRE ELÉCTRICA»

EXPOSICIÓN PAN-AMERICANA DE BUFFALO

«LES ARTS»

PER CHARLES A. LÓPEZ

no'n deixarien mentir i'ls edificis d'aquesta exposició, diuen ben alt que'ls arquitectes de les cases de vint pisos, també saben fer palaus artísticament monumentals. — Am tot no tingueu por que'ns descuidém de visitar cada any les vostres terres... sobre tot les que son al Nord de la vostra i potser per xó, hi han recones á la *Pan-americana*, que se semblen furiosament á l'Exposició de París. — Al entrar, ja veuríe el pont monumental, amb els quatre pilons, que representen l'*Atlàntic*, el *Pacífic*, la *Pau* i la *Força*. Al fons, hi ha'l gran pati de les fons, am la torre eléctrica aon lluen 40,000 llumets eléctricos que roben la força á la no llunyana cataracta del Niágara. Á dalt, la deesa de la llum, banya'l seu cos nú en cent rajos de reflectors agitats en tots sentits i sota, una violenta font de colors encanta la vista breus moments i mareija al poc temps. Per entremetx dels llorers violentats en esfera ó en piramid, — importats d'Europa i de Califòrnia á milers, — ens dediquém fredament als mes literaris *flirts* dels nous temps americans, descansant de la visita al interior d'aquesta ostentació americana. — I no cregueu pas que tot sigui *Machinery*, també tenim el nos-

tre temple de la *Música*, un inmens palau d'*arts gráfiques*, els edificis d'*Etnologia* i una pila de branques ensenyades aquí amb una cantitat que deix molt enrre lo que de semblant hi habíe á París.

A fora, lo millor es la *font de Natura*, quina concepció s'acosta á la catedral den Gaudí que m'ensenyareu; mes á dins, lo mes interessant es l'inmensa cantitat i perfecció de tot lo referent á les arts gráfiques; fotografia, gravat, enquadernació, composició, tiratje, tot en gran i en moviment, deixant antics els perfeccionaments del any passat.

La disposició general dels edificis, obeeix á un plan ben concebut i en lloc d'aquella dispersió dels edificis de l'Exposició de Chicago regna aquí un ordre i una llógica no renyits am l'aspecte artístic. La tornada á Nova-York se fá generalment en tranvia eléctrico fins al Niágara, ó en bicicleta ó automóvil, perquè Buffalo, la ciutat del *Arc-en-cel*, ofereix tres cents kilometres de carrers asfaltats als que venen á rebre les brises del Llac Erié. Entre'ls visitants, hi han molts, pero molts, sud-americans ó americans ibérics, tant, que la majoria de prospectes i memories, també's re-

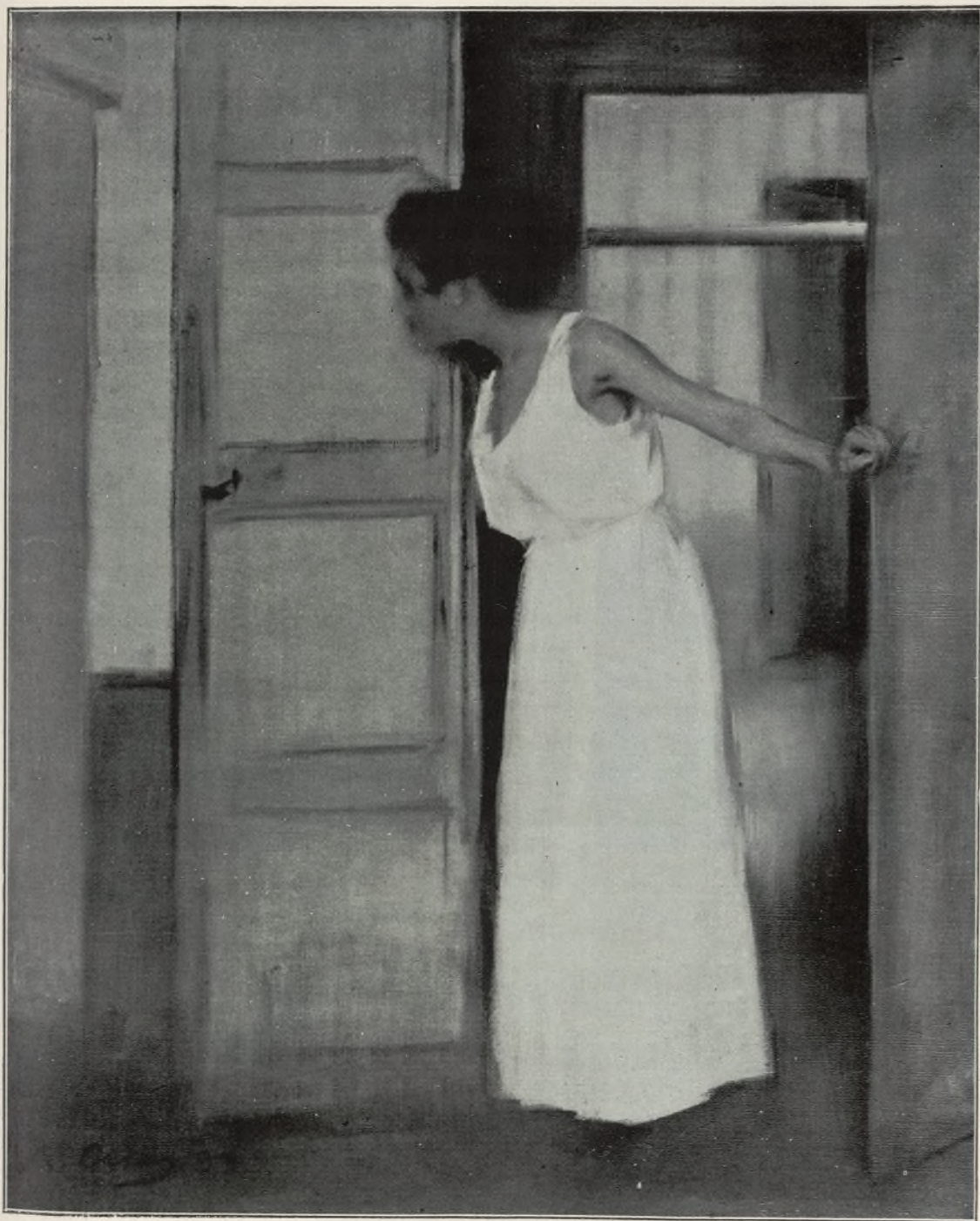

«LA MÚSICA HERÓICA»

PER ISIDERE CONTI

«RECORT DE L'EXPOSICIÓ
DE PARÍS», PER R. CASAS

«ESTUDI D'ISTIU» (PERTANY À DON
RAFEL PUGET), PER R. CASAS

parteixen en castellà. Si no vos espavileu, am gaires *Pan-americanes* perdreu mes coses que d'altre modo, perquè jo no'm fico en estadístiques, pero casi tot lo qu'es veu, está cobert d'etiquetes que diuen: Comprat per..... de Santiago, de la Habana, i de totes les creixents ciutats que deurieu tenir casi someses á la vostra influencia. — Aixó es tot lo que per avui tinc que dirvos, perquè fora de la calor qu'encara passém, res mes sobressurt entre'ls que no podém venir enguany á Europa. I ara, el vostre fidel amic se'n va cap á Troia, pujant l'Hudson amb aquells vapors que tant vos agradaven i casi am la mateixa agradable companyia d'artistes europeus nascuts aquí.

SHENANDOA

«LA FONT DE NATURA» (SOCLE)
PER GEORGE T. BREWSTER

A UNES MANS BLANQUES

Mans hermoses de verge bizantina,
mans oloroses com jardins de roses
d'olors suaus i alenades lluminoses
com clarors de l'estrella vespertina.
Mans de real majestat, d'aurea regina
ignorada en riveres silencioses,
mans que brillen per sobre de les coses
com per sobre'l mar blau vela llatina.
Qui no os creuria nau de proa fina
navegant á les platjes amoroses!
Mes ai, que sempre os veig, mans adorables,
en les hores nocturnes de mas fevres,
rigidament esteses é implacables
senyalantme'l camí de les tenebres.

J. PAHISSA JO

Hans Bethge

EL jove escriptor alemany quin retrato publicuém, no deu ser un desconegut pera la majoria dels nostres llegidors; ademés del article que degut á la seva ploma publicarem al morir el famós pintor *germànic* Böcklin (1) es conegut l'Hans Bethge, per la llarga estada que feu á Barcelona i per les moltes amistats qu'hi deixá. —

Qui de nosaltres no recorda aquell infatigable caminador que venie á la nostre ciutat pera estiuejar en plé Decembre? Ben pocs dels catalans que mes ó menos fan vida d'art, deixaren de coneixer al simpàtic estranger que'n poc temps arrivá á parlar fàcilment la nostra llengua i que si no l'escriu l'entent perfectament.

El retrato que publicuém, fou fet á París, i recordém un curiós incident que'l nostre amic contá mentres plantave dret com un pal, devan den Casas. — Es el cas que sent á Portugal empenugué les seves acostumades excursions á peu, pera visitar les ciutats del interior i la graciosa policia llusitana al veure un jove ros d'ulls blaus, vestit de dril i am barret de palla, va comprendre am la seva penetració, que l'Hans Bethge ere un anarquiste furiós i sense fer una ni dos, l'invitá á abandonar immediatament la terra de Camões pagant-li amablement el viatge fins á la frontera francesa. — L'Hans Bethge, que mes aviat tira per conservador, qu'á les hores tenie una missió artistica subvencionada per un princep regnant i qu'anave á veurer l'Exposició de París, bó i tornant á Berlín, encara riu de l'agradable economia i no's cansave de lloar la companyia dels funcionaris llusitans que's conduiren com perfectes cavallers.

El nostre colaborador, ha publicat ja alguns volums de versos i prosa i actualment ne prepara dos aon descriurá les seves impressions rebudes durant l'estada á Espanya.

(1) Al publicar aquell treball, algún llegidor suís ens escrigué fent-nos saver que'l gran artiste de les ninfes i centaures, ere suís. Tant nosaltres com l'Hans Bethge, el *Jugend el Dekorative Kunst* i totes les revistes alemanyes, ja ho saviem, mes els alemanys fan seus tots els homes inte-ligents de raça germànica. á quin acaparament eclectic no podém oposarnos nosaltres.

Robert Domingo

L'AUTOR del nombrosos dibuixos i de la valenta portada que publiquem, es fill del eminent pintor balear F. Domingo, que desde ja fa molt temps, viu a París; el fill a qui no tenim el gust de conèixer, es molt jove, pero l'influencia del pare i la del inmillorable ambient en el que viu, el farán arribar aviat a bona saó. — Les obres que pu-

bliquem, desprenen un perfum de cosmopolitisme al que poc ens han acostumat els pintors espanyols de fora Catalunya i que fa lligar la personalitat den Robert Domingo am la del jove estol dels nostres pintors, quines tendencies individuals son *europées* per aspiració — ben natural — d'un perfeccionament qu'aquí no troben.

Decreixença de la cultura francesa? ⁽¹⁾

BARCELONA, 24 JULIOL. — Nosaltres ho havem constatat, el 25 de Juny darrer; pera un observador apressat qui s'contentés de testimoniats exteriors, no hi hauria gens d'aparença que la cultura francesa estigués aquí en decadencia. Emperò, ben mirat, els aparadors de llibreria, les instal·lacions de kioscs, els programes d'espectacles i de càfè-concerts no són pas uns indicis als quals convingui fiar-se massa. Podria molt ben esser que la productivitat francesa alimentés l'industria del teatre i de la novela, adhuc de la propaganda anticlerical i que sobre'ls esperits de tria, qui sols formen l'intel·lectualitat d'una nació, la cultura francesa hagués sofert aquest descredit ab el qual sens menaça en altres bandes. Emperò, de prolongar sa *flânerie* atenta pels carrers, el mateix observador trobaria una raó més plausible pera tranquil·litzar-se: fóra l'aspecte mateix de les parets, am grades, com les nostres, més encara, pot-ser, amb un joiós tumulte de coloraines en el qual amb el color, am l'accionat, amb el posat cada cartell disputi l'atenció del passa-volant. És una apassionada atracció per medi de la vista... Bona cosa d'aquests cartells provénen de casa nostra i no estan gens *dépaysés*; emperò no sempre lluiten triomfalment ab llurs veïns, que'l text, el tipo, l'actitut o el trajo dels personatges, un simple detall, d'arranjament i de decoració revelen indigenes. Lluiten, sí, emperò sense xo-

car, cau l'estetica i denuncia en aquests com en aquells. Es el mateix ideal de vida brugidosa, i que cerca la fantasia en l'ultrança mateixa de la realitat. — Imitació? De cap manera; emperò sí comunió. Es la mateixa concepció d'art realisada per lliures temperaments que són dins la casa llur i volen romandre dins la casa llur.

En aquestes cartes m'he imposat — no sense recança — l'obligació de citar noms lo menys possible, per por que l'omissió involuntaria que jo faria de tant d'altres no'm fes acusar de parcial. Emperò aquí, davant d'aquesta fantasmagoria de cartells que fan una vera festa de carrer, la parcialitat estaria en no voler llegir, assota dels que reïxen més bé a atraure la mirada i, sobre tot, a retenir-la, el nom de Ramon Casas.

Tot això no obstant, no fóra prou pera tranquil·litzar-me contra aquesta gran nova de que ja gaire bé no existim a Europa; i jo ja estava ben resolt d'interrogar, sobre això, a amics qui, n'estava ben segur, que m'dirien la veritat ab la mateixa senceritat que ls la demanaria...

— «Si l'influencia francesa ha decrescut entre nosaltres!» me respon l'un d'ells, i repetint la pregunta que ara li he dirigit: an aquesta pregunta, respondré categoricament que no! I,

(1) Publicat en el diari de Paris *Le Temps* del 31 de Juliol i traduït per J. Casas Carbó.

no obstant, vos ho confesso, la resposta, bona en bloc, no ho fóra completament del tot. No m satisfaria pas més de donar-vos-la que vós no fóreu satisfet de sentir-la. Que no! ho repeteixo, la cultura francesa no ha baixat pas, emperò no és ja la mateixa: s'és modificada.

»Es curiós, perxò — va fer ell tot somrient després d'una pausa — que nosaltres vos estimem precisament permor de les mateixes qualitats que altres vos neguen. Per això, molt recentment, un il·lustre escriptor septentrional vos expulsava de l'Europa... I pera nosaltres, al contrari, vosaltres sou l'Europa *quintessenciada*. Nosaltres la paladagem quasi-bé tota en vosaltres. Si nosaltres haguéssim de definir la missió històrica de la França, diríem que consisteix justament en concentrar en sí les ànimes diverses de les nacions europees, en mesclar-les, en conciliar-les i en distribuir encabat a cascuna d'elles part d'aquesta mescla on n'hi ha de totes elles. Si l'Europa arriba, com bé cal esperar-ho, a agafar un dia consciència de la seva solidaritat, serà entre vosaltres que s'elaborarà aquesta consciència, i vosaltres sereu, sèns dubte, qui n trobareu la fórmula. Emperò no ns embranquem en aquestes belles i llunyadanes previsions. Romanguem en el moment on som, i no deixem l'Espanya.

»Feu-nos, de primer, justícia: nosaltres ens il·lusionem poc. Dins l'horror de l'asfixia ont ens sentim morir, demanem desesperadament, ab tota la força dels nostres pulmons, grans bufades d'aire novell que dissipin els miasmes de l'irrespirable atmosfera que han espessit sobre nosaltres i a l'entorn nostre, tant de segles i tant de tenebres tot acumulat. Bé prou relegats geogràficament a l'extremitat de l'Europa, la política nefasta de la monarquia espanyola i les inquietuts de l'Església, que no podia dominar-nos sinó dissociant-nos de la vida col·lectiva de les altres nacions, han acabat de separar-nos del restant del món. Apartats dins l'espai, aquelles ens han retardat encara dins el temps, tant que la nació espanyola era com una sobreviventa anacrònica conservada per miracle en letargia i vers la qual de tard en tard, tot lo més, giraven llurs esguarts els pobles que allunyava de més en més d'ella llur activitat accelerada dins el progrés.

»Doncs bé! nosaltres volem esser moderns; ranimar-nos dins la comunió ab l'ànima europea — sense absorbir-hi la nostra; i per això és sobre tot a la França que nosaltres ens dirigim. Dic, sobre tot, car, certament, no és pas an ella sola. Ja sabeu, vosaltres francesos, més bé que no pas els altres, que avui dia cap pot no pot ja exercir l'hegemonia intel·lectual que era possible altre temps. Dic que vosaltres ho sabeu més bé que no pas els altres, car a l'encontre del carrec que se us fa, vosaltres heu acullit les arts i les literatures estrangeres, qui sap, si més aviat am massa engrescament, alguns cops... Ens sembla que adhuc avui mateix— teniu! — la voga dels literats del Nord és una mica exagerada entre vosaltres. Després d'haver popularisat els Ibsen, els Tolstoi i d'altres qui, vera-ment, han contribuït a modificar i a aixamplar la nostra educació estètica, inundeu ara com ara les vostres llibreries, els vostres fulletins i els vostres teatres d'obres, el principal merit de les quals és d'esser signades ab noms difícils de pronunciar. Ens apar veritablement que vosaltres feu massa poc cas de vosaltres mateixos; i no obstant no teniu pas una tal penúria de talents originals que us degueu condemnar al paper de traductor. Ja ns va bé de sentir l'Europa per via de la França, emperò aquesta Europa no fóra l'Europa si la França començava per oblidar-s'hi ella mateixa.»

— «Però, vaig objectar jo, els Tolstoi, els Ibsen, els Nietzsche, no ls coneixeu pas solament per via nostra. Molts dels vostres joves, ara com ara, sen van a acabar llur educació a Berlin, a Londres; viatgen per tota l'Europa, cercant sensacions i idees noves, que després vos aporten. Ells són els veritables introductors entre vosaltres de l'esprit europeu.

»Ara, doncs, veieu l'efecte d'aquesta educació únicament verbosa! Som un poble d'oradors. Jo he rebut, sovint, a propòsit d'això, compliments d'estrangers qui havien assistit a les nostres reunions literàries o bé a meetings polítics. «Tot-hom és eloqüent a casa vostra!» me deien ells ab admiració. El compliment me feia fer la ganyota: admiro l'art oratori, més ab la condició que no suprimeixi les altres arts i sobre tot un art que domina totes les al-

tres. Car se deu trobar en totes elles l'acció— i la paraula és acció que s'evapora. Els vaig remerciat, doncs, per cortesia, de llur admiració; més què dirieu, doncs, els vaig dir modestament, si anaveu a Castella?»

— «Això, estimat senyor meu, vos sembla una digressió i no n té res; car aquesta execrable educació, de que nosaltres sofrim, vos explica'l fastig de força joves dels nostres qui sen van a l'estranger per apendre allò que ningú'ls ensenyaria a la casa llur. D'aquells, com de fet, els uns van a Berlin, a Londres, a Italia o a altres bandes.

»Emperò molts més encara van a París, i, d'aquells, bastants hi resten. Els nostres artistes sobre tot. Alguns han elegit definitivament domicili a París, i troben encoratjaments i emulacions que un hom no troba encara suficientment a casa nostra. Sí, perquè am prou feines si ns podem ranimar!... Uns quants fan cap-i-cua de la vida llur, que ells passen ara a París, ara aquí; i adhuc n'hi ha qui acaben per oblidar-nos, com ho farien simples provincians de França. Aquests no són pas menys que ls altres una mena de telegrafia sense fil que per constants vibracions ens comunica l'ànima de París i, també, li aporten una mica de la nostra».

— «Que nosaltres comuniquem també, directament, am Londres, Berlin i altres capitals, això no és negable. Emperò com les comunicacions són menys freqüents, i com més intermitents!... Tot-hom, gaire bé, pot anar a França, a París, els menys afortunats adhuc— car és menester tenir compte de la qüestió econòmica — poden esperar anar-hi; i aquesta esperança té l'atenció dirigida cap an aquest costat. Emperò calen altres recursos pera anar a Brusseles, a Berlin, a Viena, a Londres... N'hi ha pocs, relativament, qui puguin permetre-s aquest diletantisme.

»Aquells, certes, ens aporten impressions personals precioses de l'art a la literatura, de l'intellectualitat de les altres nacions: molt afegeixen utilment an aquella que nosaltres rebem per via vostra; emperò, si poden fortificar els corrents d'idees, no són ells qui'ls creen. No és pas per ells que nosaltres havem conegut Tolstoi, Nietzsche i aquells escriptors septen-

trionals qui, potser, no tenen gran cosa que ensenyar-nos. De persistir a llur escola, aniríem a riscos a l'ultim de desconeixe-ns nosaltres mateixos. I en aquest cas, verament, el guany no compensaria la perdua. Ja ns va bé d'esser europeus, cosmopolites; més, concebim que podem esser-ho tot romanent nosaltres mateixos. Allò que nosaltres esperem de la cultura estrangera, és justament que desporti o desenvolpi en nosaltres unes aptituds i unes facultats que hi tenia en rampades aquesta detestable educació de la qual nosaltres volem en fi emancipar-nos costi lo que costi.»

— Ja comprenc: el paper de la França, tal com vosaltres el concebiu respecte de vosaltres, fóra més aviat el paper d'intermediari: vos mateix ho haveu dit.

— Emperò jo no he dit que fos intermediària solament per les obres estrangeres que tradueix i que posa en circulació. Ella és sobre tot el nostre intermediari pel seu esprit, que és un resum actiu i vivent de l'esprit europeu, i sobre tot ella ho és per tals qualitats especials del seu esprit que s'aparenten estretament ab les nostres; — dic a les nostres en plural, car no penso solament en nosaltres, sinó en tots els pobles llatins. Per la França és com ells s'inicién gaire bé tots en la cultura europea. Veieu la jove America del Sud espanyola: és més francesa que no espanyola.

I allargant-me un volum que tenia sobre la taula:

— Haveu llegit això? me va fer ell.

Era *l'Espanya contemporánea*, de l'escriptor argentí Ruben Dario.

— Oi, vaig fer jo, l'he llegida.

I, com de fet, me l'havia proporcionada després d'haver llegit un article on'l celebre Clarin — qui ha mort no fa gaire — l'havia reptat asprament d'esser massa francès...

— Doncs bé! va continuar el meu interlocutor; veus-aquí uns llibres que responen an aquells qui anuncien que la vostra influencia intel·lectual està «de baixa» o «estroncada». I no m'ho sembla pas al menys aprop de les races llatines; i valdament us haguessiu d'aconcentrar d'aquesta clientela, no és pas de menysprear. Més, bé que jo no pugui afirmar-vos-ho, m'apar que fet-i-fet no sou pas tant criticats

com un hom diu en lo restant del món. Solament, que vosaltres trobeu competidors, que un temps no existien. Millor que millor! Aquest estimulant vos serà útil. Els vostres amics vos permeten un xic de descans; més no cal pas que aquests descansos se prolonguin...

— Ah! ah!, vet-aquí l serpent sota la flor!

Això l va fer somriure.

— Veiam! si jo us deia que la vostra literatura, en aquest moment, s'imposa per obres universals, aquest afalec vos faria dubtar de la senceritat de tot això que us he dit. Alguns anys enrera, tenieu noms que eren populars en totes les literatures del món. D'aquella generació gaire-bé no resta sinó en Zola. Teniu encara algun que altre admirable isolat, com ara l'Anatole France...

Nosaltres podé ignorem bona cosa d'obres que tindriem interès i gust de conèixer. Què hi voleu fer? La culpa és de la vostra premsa que ja no ns informa sobre l vostre moviment intel·lectual. Ens refiem d'unes revistes molt intel·lectuals, molt literaries, molt artistes... Emperò — gosareu tornar-ho a dir? — que tenen quasi totes el mateix defecte: cascuna no vol conèixer sinó'l cenacle de la qual és organ: si s'ocupa d'una altra, és pera combatre-la.

Sembla que cascú de vosaltres treballi apart, sense fer cas del veí... i ja no hi ha crítica, curosa d'estudiar totes les manifestacions d'art, no vull dir amb aquella imparcialitat de convenció que és la més dolenta de les parcialitats, sinó ab un desig sencer d'intel·ligència i una lleial simpatia, per l'esforç, adhuc desgraciat... Aquesta, verament, és una situació desagradable; i esteu ben persuadit que és el gran argument d'aquells qui voldrien fer creure en la vostra irremediable decadència... Esteu massa dispersats... Desorienteu als vostres amics...»

He mantingut aquesta entrevista, estrictament, dins les «generalitats». No he cregut deure reportar les apreciacions personals del meu interlocutor sobre tal obra o tal escriptor. No m'ha semblat que tingués jo necessitat d'aquestes precisions.

— No sabeu, me va fer ell, quan estavem a

punt de separar-nos, ço que desitjarien els vostres amics?

— Qui sap, vaig respondre.

— «Doncs, bé! desitjarien que ns abandonessiu una mica menys que no ho haveu fet fins aquí: no obstant, hi ha algun interès dramàtic — anc que no hi hagués gens d'interès de simpatia — a observar aquests esforços d'un poble que vol renéixer, i hi hauria alguna equitat en ajudar-l'hi. — Sí, equitat! No dic generositat, no m'agrada aquest mot que no implica l'idea del deure. Altrament jo considero con un doble deure de la França — un deure envers nosaltres, i un deure envers ella — d'assistir-nos... no prengueu aquest mot en el seu sentit de pietat. No som nosaltres d'aquells somptuosos esparracats d'Espanya, que allarguen la mà per sota de les guenilles. Emperò que la França no ns ignori més: veus-aquí tot ço que us demanem.

»Teniu ara! aquí s'ha fet l'ensaig, diverses vegades, de periodics francesos, més ab unes idees tant estretes i am tant pocs recursos materials — i adhuc intel·lectuals — que no han estat res dins la premsa local. S'alimentaven am penes i treballs d'algunes suscripcions sol·licitades entre ls membres de la colonia francesa i d'alguns anuncis. Ço que caldria, és un periodic francès — no vull dir pas un periodic politic, en el sentit vulgar al qual han reduit aquest mot la lluita dels partits, sinó un periodic de literatura, d'art, d'idea, que ns fes l'explicació de la França intel·lectual i fes l'explicació de nosaltres a la França. Un tal periodic devindria aviat el llaç d'unió entre abdós països: hi caldria també un teatre francès, am companyia fixa, permanent... en lloc d'aquestes *tournées* que vénen devegades a visitar-nos i són sovint tant poca cosa que acabarien per desacreditar al mateix temps la llengua, la literatura i l'art francès... Caldria per ultim — va afegir fent la rialleta — que en lloc de deixar els seus sols amics estimar-la i defensar-la, la França s decidís a defensar-se un poc ella mateixa i a estimar als seus amics? »...

Encabat va afegir ell ab una rialleta esceptica: «Ho veurem mai això, mon estimat senyor?..»

L. XAVIER DE RICARD.

THOMAS — Barcelona